

УДК 351.355 (103)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2025-1.16>

Оксана ОРЕЛ

кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри правових дисциплін гуманітарного факультету, полковник, Національна академія Національної гвардії України

kafedra.tulz11@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6870-6769

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Анотація. Метою статті є дослідження питання юридичної відповідальності порушника інформаційної безпеки діяльності Національної гвардії України як компоненту механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу Національної гвардії України. **Методологія** дослідження включає сукупність методів і прийомів наукового пізнання. В роботі використані: загальнонауковий метод, логіко-семантичний, метод порівняння, абстрагування, аналізу і синтезу. Для формулювання пропозицій вдосконалення відповідальності кадрового потенціалу Національної гвардії України шляхом державного регулювання використано компаративний метод. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вона є авторською позицією у наданні правової характеристики відповідальності порушника інформаційної безпеки діяльності Національної гвардії України як компоненту механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу Національної гвардії України в умовах сучасних інформаційних загроз. **Висновки:** об'єктивно існуючі уразливі місця в інформаційній діяльності Національної гвардії України породжують суттєву проблему її безпеки. В свою чергу, відповідальність як компонент механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу Національної гвардії України потребує перегляду та прийняття більш жорстких мір покарання. Запропоновано: кримінальну відповідальність за злочини, передбачені розділом XVI Кримінального кодексу України на тактичному рівні управління збільшити з 5 років до 10 років із конфіскацією майна, на оперативному рівні – до 15 років з конфіскацією майна, на стратегічному рівні – до 20 років з конфіскацією майна; за повторний злочин на стратегічному рівні – до 40 років з конфіскацією майна. Кримінальну відповідальність за окремі злочини, передбачені розділами XII та XIX Кримінального кодексу України, збільшити у залежності від рівнів кваліфікації правопорушників та важливості охоронюваної структури. Адміністративну відповідальність – збільшити у залежності від рівнів кваліфікації правопорушників з суми штрафу п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ключові слова: відповідальність, порушник, інформаційна безпека, кадровий потенціал, персонал, рівні державного управління, Національна гвардія України.

Oksana OREL

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Legal Disciplines of the Faculty of Humanities, Colonel, The National Academy of the National Guard of Ukraine

kafedra.tulz11@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6870-6769

RESPONSIBILITY AS A COMPONENT OF MECHANISMS OF THE STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF PERSONNEL POTENTIAL OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Abstract. The aim of the article is to study the legal responsibility of the violator of the information security of the National Guard of Ukraine as a component of the mechanisms of state regulation of the development of the personnel potential of the National Guard of Ukraine. The research **methodology** includes a set of methods and techniques of scientific knowledge. The work uses: general scientific method, logical-semantic method, method of comparison, abstraction, analysis and synthesis. A comparative method was used to formulate proposals for improving the responsibility of the personnel potential of the National Guard of Ukraine through state regulation. **The scientific novelty** of the work lies in the fact that it is the author's position in providing a legal characterization of the responsibility of the violator of the information security of the National Guard of Ukraine as a component of the mechanisms of state regulation of the development of the personnel potential of the National Guard of Ukraine in the conditions of modern information threats. **Conclusions:** objectively existing vulnerabilities in the information activities of the National Guard of Ukraine

create a significant problem of its security. In turn, responsibility as a component of the mechanisms of state regulation of the development of the personnel potential of the National Guard of Ukraine needs to be reviewed and the adoption of stricter punishment measures. It is proposed to increase criminal liability for crimes provided for in Chapter XVI of the Criminal Code of Ukraine at the tactical level of management from 5 years to 10 years with confiscation of property, at the operational level – to 15 years with confiscation of property, at the strategic level – to 20 years with confiscation of property; for a repeat crime at the strategic level – up to 40 years with confiscation of property. Criminal liability for certain crimes provided for in Chapters XII and XIX of the Criminal Code of Ukraine should be increased depending on the level of qualification of the offenders and the importance of the protected structure. Also, depending on the level of qualification of offenders, the administrative responsibility should be increased from the amount of the fine from five hundred tax-free minimum incomes of citizens to two thousand.

Key words: *responsibility, violator, information security, personnel potential, personnel, levels of state administration, National Guard of Ukraine.*

Постановка проблеми. Тривалий збройний конфлікт між РФ та Україною посилив контроль на питання інформаційної безпеки в процесах життєдіяльності сектору безпеки та оборони в цілому та Національної гвардії України (далі – НГУ) зокрема. Адже намагання ворога отримати оперативну інформацію на різних рівнях управління вносять свої корективи до механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу. Правова сфера в цьому процесі не є виключенням, оскільки торкається питань визначення рівня відповідальності правопорушників. А це в свою чергу, створює підґрунтя для широкої академічної дискусії та визначає актуальність досліджуємої проблематики.

Аналіз джерел та останніх досліджень показав, що схожу тематику досліджувало значне коло науковців у сфері юриспруденції: В. Б. Авер'янов, Г. В. Атаманчук, Ю. В. Аллеров, О. М. Бандурка, Ю. П. Бабков, Д. Н. Брах, Ю. П. Битяк, Т. Є. Кагановська, О. С. Конопляник, О. Г. Комісаров, А. Т. Комсюк, С. О. Кузніченко, В. К. Колпаков, О. В. Кривенко, Н. П. Матюхіна, О. В. Агапова, О. Ф. Скакун, Е.-Ю. Соболев, В.Я. Тацій, А.С. Мідіна та інші. Однак, дані роботи не були предметом окремого та комплексного наукового дослідження питання щодо надання правової характеристики відповідальності порушника інформаційної безпеки діяльності НГУ як компоненту механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу Національної гвардії України в умовах сучасних інформаційних загроз.

В свою чергу, дослідження питання юридичної відповідальності порушника інформаційної безпеки діяльності НГУ як компоненту механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу Національної гвардії України є **метою** даної статті.

Виклад основного матеріалу. Національна гвардія України, будучи військовим формуванням з правоохоронними функціями, відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII, бере участь у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони [3].

Ефективне управління військами здійснюється на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях управління. На наш погляд, досить вдало описана модель державного регулювання на різних рівнях управління щодо розвитку кадрового потенціалу у науковій праці Мідіни А.С. [1], яка вперше провела аналогію між рівнями управління у військовій справі з рівнями державного регулювання у суспільній сфері. Тому, продовжуючи міркування щодо аспектів інформаційної безпеки в діяльності НГУ, хотілося би зазначити, що значний обсяг інформації, що поступає до територіальних органів Національної гвардії України являє, по мірі її накопичення та систематизації, визначену цінність та привертає увагу різного роду правопорушників, особливо в умовах правового режиму воєнного стану. Як наслідок, питання забезпечення інформаційної безпеки в діяльності НГУ, що передбачає нейтралізацію можливих протиріч між зростанням конфіденційної, службової, таємної інформації в діяльності Національної гвардії України та нестачею рівня захищеності інформації, є очевидним [2, с. 133].

Стаття 2 Закону України «Про Національну гвардію України» надає повний перелік основних функцій НГУ [3], який налічує 20 пунктів й два підпункти. З даного переліку видно,

що переважна більшість зазначених функцій відноситься до конфіденційної, службової та таємної інформації. А це в свою чергу, здійснює відповідний вплив на темп інформаційних процесів управління військами у цілому та розвиток кадрового потенціалу НГУ зокрема.

Зростання фактору часу щодо приведення особового складу у відповідні ступені готовності, де швидкість і різка зміна оперативної обстановки в умовах правового режиму воєнного стану обумовлюють жорсткі вимоги до процесу управління НГУ, державний інструментарій набуває особливого значення. Адже правильність постановки завдань особовому складу, особливий захист інформації щодо місця його розташування, характеру і стану службово-бойових дій окремо визначеної військової частини (підрозділу), а також інші відомості забезпечують максимальне досягнення результатів поставленого завдання.

Поряд з цим, своєчасний і правильний управлінський вплив на всіх рівнях державного регулювання, а це: тактичний, оперативний та стратегічний рівні [3], забезпечує превентивні заходи щодо можливих противправних посягань.

Виходячи з зазначеного, ми можемо сказати, що порушник системи інформаційної безпеки діяльності Національної гвардії України як компонент механізмів державного регулювання розвитку кадрового потенціалу НГУ – є особа, що здійснює заборонені операції (дії) помилково, по незнанню або свідомо з поганим наміром (із корисливих інтересів) або без такого, а також у вигляді протестських дій і використовує для цього різноманітні можливості, методи і засоби. Відповідно, зловмисник – це порушник, що йде на порушення з корисливих інтересів.

Бойовий досвід та практика кадрового потенціалу НГУ показали, що порушник є спеціалістом вищої кваліфікації в галузі інформаційної техніки і ознайомлений з типовими інформаційними системами, які використовуються НГУ, в тому числі з основними засобами їхнього захисту. Найбільш небезпечними порушниками (хакерами) є представники військових відомств та спецслужб різних держав, особливо країни-агресора.

Певний правовий захист інформаційної безпеки діяльності Національної гвардії України щодо замахів (дії, бездіяльності) правопоруш-

ників забезпечується нормами Кримінального кодексу України (далі – ККУ) та Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Зокрема, слід зазначити, що Кримінальна відповідальність за злочини, передбачені розділом XVI Кримінального кодексу України, що виражається як в активних діях (наприклад, у несанкціонованому втручанні в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж (ст. 361), так і в злочинній бездіяльності (наприклад, при порушенні правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (с. 363) здійснюється через санкції статей, які передбачають покарання від штрафу до позбавлення волі строком до п'яти років (ч. 1, ч. 2). При цьому обов'язковим наслідком має бути перекручення чи знищення комп'ютерної інформації.

Також, кримінальна відповідальність за злочини у даній сфері передбачається розділами XII (ст. ст. 364, 365, 367) і XIX (ст. ст. 403, 410, 412, 413, 422–427) Кримінального кодексу України, де вона здійснюється через санкції статей, які передбачають покарання від пробачійного нагляду до позбавлення волі до 20 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на визначений строк.

Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення також потребує належного перегляду. Так, огляд Особливої частини КУпАП дозволяє виділити:

– статтю 51⁻² «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», відповідно до якої відповідальність за вчинене протидіяння має вигляд штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення;

– статтю 212⁻² «Порушення законодавства про державну таємницю» з дев'ятьма складами правопорушення, відповідальність за які передбачена у вигляді штрафу (розмір коливається

від десяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян);

– статтю 212³ «Порушення права на інформацію та права на звернення», відповідальність за яку передбачена у вигляді штрафу від двадцяти п'яти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що об'єктивно існуючі уразливі місця в інформаційній діяльності НГУ породжують суттєву проблему її безпеки. Відповідальність, у свою чергу, будучи вагомим фактором, вказує на необхідність її перегляду та прийняття більш жорстких мір покарання. Тому, конкретизуємо свою авторську позицію і пропонуємо:

– кримінальну відповідальність за злочини, передбачені розділом XVI Кримінального кодексу України на тактичному рівні управління збільшити з 5 років до 10 років із конфіскацією майна, на оперативному рівні – до 15 років з конфіскацією майна, на стратегічному рівні – до 20 років з конфіскацією майна; за повторний злочин на стратегічному рівні – до 40 років з конфіскацією майна;

– кримінальну відповідальність за окремі злочини, передбачені розділами XII та XIX КК України, збільшити у залежності від рівнів кваліфікації правопорушників та важливості охоронюваної структури. Наприклад, міру покарання у вигляді пробаційного нагляду – на позбавлення волі (термін визначається у залежності від вини), позбавлення волі до 20 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на визначений строк – на по життєве ув'язнення з конфіскацією майна.

– адміністративну відповідальність – збільшити у залежності від рівнів кваліфікації правопорушників з суми штрафу п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Таким чином, запропоновані зміни, з врахуванням відповідальності правопорушників, допоможуть знизити рівень злочинності у сфері інформаційної безпеки діяльності НГУ. Що в свою чергу, благотворно впливе на розвиток кадрового потенціалу Національної гвардії України.

Водночас, дивлячись на позитивні зрушення у цьому питанні, не слід забувати про те, що комп-

лексне визначення рівня розвитку, надійності та ефективності системи державного управління є важливим етапом у формуванні перспективних напрямків розвитку держави, що дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного зовнішнього середовища – зовнішніх загроз.

Головним етапом в процесі оцінки ефективності системи стратегічного управління НГУ виступає оцінка ефективності за допомогою єдиного критерію – критерію стійкості функціонування НГУ щодо поставленої мети (стратегічної стійкості), що характеризує внутрішню властивість будь-якого військового формування, утвореного відповідно до норм чинного законодавства, досягати цілі за призначенням. Тобто, ми можемо вважати стійкість щодо цілі стратегічного розвитку – здатність НГУ досягати поставлених стратегічних цілей при постійному дестабілізуючому впливі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища (зовнішніх і внутрішніх загроз), зберігаючи при цьому свою цілісність, ефективність функціонування в заданому режимі та гармонійний розвиток. Пропорційність ситуації зберігається й для оперативного та тактичного рівнів управління.

Іншими словами, окреслене свідчить, що кадровий потенціал Національної гвардії України для досягнення поставлених цілей повинен прикласти визначені зусилля та зберегти свої ресурси. І вагоме значення у цьому процесі відведено його характеристиці (кількості й категоріям користувачів, формам допуску тощо) та відповідальності за виконання завдань за призначенням.

Виконуючі поставлені завдання, особливо в період правового режиму воєнного стану, кадровий потенціал у цілому та кожен військовослужбовець НГУ зокрема пам'ятає, що безпека інформації – це стан інформації, при якому забезпечується збереження визначених політичною безпекою властивостей інформації. І інформаційна небезпека має місце тільки тоді, коли величина і ймовірність можливого інформаційного збитку більше порогового значення, що вимагає вживання заходів з його запобігання та захисту об'єкту безпеки.

Особливе місце у структурі безпеки займає управлінська складова, яка включає комплекс різноманітних умінь і навичок, які необхідні кадровому потенціалу НГУ у цілому та військовослужбовцю зокрема для реалізації функцій

управління не лише системи безпеки, а й військового формування загалом. Отже, на основі проведеного аналізу ми можемо виділити такі функції, як: збір всіх видів інформації, що має відношення до діяльності того чи іншого суб'єкта (об'єкта); аналіз одержаної інформації з обов'язковим дотриманням загальноприйнятих принципів і методів; прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів; розробка рекомендацій для підвищення інформаційної безпеки тощо.

В той же час, аналізуючи особливості інформаційної безпеки слід зауважити, що лише системний підхід до забезпечення інформаційної безпеки може привести до позитивних результатів. Оскільки весь кадровий потенціал НГУ в цілому та кожен військовослужбовець зокрема мають усвідомлювати рівень персональної відповідальності у ефективній спільній роботі. А елементам безпеки має приділятися увага з боку начальника служби технічного захисту інформації режимно-секретного відділу.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумок вищезазначеному, можна з упевненістю стверджувати, що для нормального розвитку кадрового потенціалу НГУ, керівник кожної ланки (рівня) державного регулювання повинен не тільки створити систему забезпечення інформаційної безпеки, але й забезпечити управління всіма елементами даної системи. Окрім цього, мають бути створені додаткові засоби регулювання різних аспектів на рівні держави, шляхом проведення цілісної державної програми відповідно до Конституції та норм чинного законодавства України. Відповідальність в цьому процесі займає провідну роль і виступає одночасно як критерій стійкості особового складу, так і як компонент механізмів державного регулювання кадрового потенціалу Національної гвардії України.

Визначення шляхів впровадження принципів «добросовісності» і «справедливості» в механізмах державної влади стануть фундаментом ключових напрямів для подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мідіна А. С. Модель розвитку кадрового потенціалу Національної гвардії України як компонент державного регулювання на різних рівнях управління. *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління*. Вип. 4(70), 2023. С. 37–41. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2896/3349>
2. Орел О. В. Відповідальність як критерій порушника інформаційної безпеки діяльності Національної гвардії України. *Форум права*. 2015. № 2. С. 133–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_2_24.
3. Про Національну гвардію України: Закону України від 13.04.2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 13.01.2025).

REFERENCES:

1. Midina, A.S. (2023). "Model rozvytku kadrovoho potentsialu Natsionalnoi hvardii Ukrainy yak komponent derzhavnogo rehuliuвання na riznykh rivniakh upravlinnia" ["Model of the development of personnel potential of the National Guard of Ukraine as a component of state regulation at different levels of management"]. *Scientific works of the MAUP. Political science and public administration*. vol. 4 (70), pp. 36–41. Retrieved from: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2896/3349> [in Ukrainian].
2. Orel, O.V. (2015). "Vidpovidalnist yak kriterij porushnika informacijnoyi bezpeki diyalnosti Nacionalnoyi gvardiyi Ukrainy" ["Responsibility as a criterion of the violator of the information security of the National Guard of Ukraine"]. *Forum prava*. vol.2, pp. 133 –137. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_2_24 [in Ukrainian].
3. VRU, Law of Ukraine (2014), *Pro Nacionalnu gvardiyu Ukrayini: Zakonu Ukrayini* [Law of Ukraine "About the National Guard of Ukraine"], dated March 13. 2014 No/876-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (related to 13.01.2025) [in Ukrainian].